

ЗОЗУЛЯК РОКСОЛЯНА

**ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

**Методичні рекомендації з навчальної дисципліни
для студентів IV курсу спеціальності 7.010105 –
соціальна педагогіка**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

ЗОЗУЛЯК РОКСОЛЯНА

**ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

2007

УДК 17: 37. 013. 42

ББК 87. 754

З–78

Етика соціально-педагогічної діяльності: Методичні рекомендації / Автор-упорядник Р. В. Зозуляк – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2007. – 40 с.

Зміст видання розкриває джерельну базу теоретичної та практичної частин курсу. У ньому вміщено ряд додатків та інформаційний матеріал, який поглиблює знання, отримані під час вивчення навчальної дисципліни.

Методичні рекомендації укладено з урахуванням специфіки кредитно-рейтингової системи організації навчального процесу та модульно-рейтингової технології навчання.

Видання прислужиться викладачам навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та студентам соціально-педагогічної спеціальності 7.010105.

Друкується відповідно до рішення вченої ради Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 18 вересня 2007 року (протокол № 2)

Рецензенти:

Б.І. Ковбас, кандидат пед. наук, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

В.І. Костів, кандидат пед. наук, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

О. Я. Малиновська, кандидат пед. наук, доцент ОППО

С. А. Недільський., кандидат пед. наук, доцент Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

ЗОЗУЛЯК РОКСОЛЯНА

**ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

**Методичні рекомендації з навчальної дисципліни
для студентів ІV курсу спеціальності 7.010105 –
соціальна педагогіка**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

ЗОЗУЛЯК РОКСОЛЯНА

**ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

2007

УДК 17: 37. 013. 42

ББК 87. 754

З–78

Етика соціально-педагогічної діяльності: Методичні рекомендації / Автор-упорядник Р. В. Зозуляк – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2007. – 40 с.

Зміст видання розкриває джерельну базу теоретичної та практичної частин курсу. У ньому вміщено ряд додатків та інформаційний матеріал, який поглиблює знання, отримані під час вивчення навчальної дисципліни.

Методичні рекомендації укладено з урахуванням специфіки кредитно-рейтингової системи організації навчального процесу та модульно-рейтингової технології навчання.

Видання прислужиться викладачам навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та студентам соціально-педагогічної спеціальності 7.010105.

Друкується відповідно до рішення вченої ради Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 18 вересня 2007 року (протокол № 2)

Рецензенти:

Б.І. Ковбас, кандидат пед. наук, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

В.І. Костів, кандидат пед. наук, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

О. Я. Малиновська, кандидат пед. наук, доцент ОППО

С. А. Недільський., кандидат пед. наук, доцент Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

ВСТУП

Демократичний шлях розвитку України, перехід до ринкової економіки спричинили кризу в усіх сферах суспільства.

У процесі складних політичних і соціально-економічних перетворень держава зіткнулася з низкою проблем, обумовлених деморалізацією суспільної думки, а саме: пріоритетом матеріальних і девальвацією духовних цінностей, браком милосердя і взаємоповаги, проявами байдужості й агресивності, культу грошей, сили й влади у стосунках між людьми. Соціальні труднощі й прорахунки в моральному вихованні стали причиною появи низки негативних явищ: наркоманії, алкоголізму, статевої деморалізації, соціального паразитизму, злочинності тощо. Отож у нових реаліях розвитку суспільства зростає роль соціально-педагогічної роботи як механізму збереження й відновлення духовно-моральних вартостей в українському суспільстві, що потребує впровадження етичних норм у діяльність соціальних педагогів.

Водночас дана категорія педагогічних працівників входить до політичних, економічних, соціальних структур суспільства. Гарантом їхніх успішних взаємовідносин з оточуючим світом і його окремими представниками є прагнення будувати ділові і між особистісні стосунки на конструктивній основі, уміння регулювати власну професійну поведінку в різноманітних ситуаціях.

Майбутні фахівці з соціальної роботи оволодівають широким колом знань соціологічного, правознавчого, психолого-педагогічного, медико-біологічного спрямування. Складова частина професійного становлення – культурологічна підготовка.

Як навчальний предмет етика соціально-педагогічної діяльності інтегрується в систему соціально-педагогічної освіти на її завершальному етапі і базується на знаннях, отриманих студентами в процесі вивчення курсів “Вступ до спеціальності”, “Соціологія”, “Психологія”, “Соціальна робота”, “Соціальна педагогіка”.

Опанування курсу “Етика соціально-педагогічної діяльності” повинно здійснюватися в різних формах: лекції, семінарські, практичні, індивідуальні заняття, самостійна робота, підготовка наукових статей тощо.

Мета курсу – забезпечити студентів необхідними

знаннями з основ професійної етики та навичками їх реалізації на практиці, що допоможе надалі вступати у взаємодію із суб'єктами процесу соціалізації, органічно поєднуюватиметься у кваліфікаційних й особистісних духовних якостях майбутнього фахівця, сприятиме формуванню високої моральної відповідальності.

Навчальна дисципліна “Етика соціально-педагогічної діяльності” спрямована на розв’язання наступних завдань:

- ознайомити студентів з основними категоріями соціально-педагогічної етики;
- обґрунтувати головні принципи, норми і функції етики соціального педагога;
- розкрити складові компоненти Етичного кодексу як підґрунтя поведінки соціального педагога;
- охарактеризувати найважливіші етичні концепції, що зумовлюють моделі професійних рішень соціального педагога;
- формувати потребу застосовувати етичні знання на практиці;
- розвивати в студентів моральні професійні якості, необхідні для майбутньої фахової діяльності.

Завершивши вивчення навчальної дисципліни, студенти повинні знати:

- зміст етики соціально-педагогічної діяльності, її основні компоненти;
- перелік професійних етичних цінностей, який допоможе соціальним педагогам у взаємодії із суб'єктами соціалізації;
- основи особливих духовних якостей майбутнього спеціаліста, що сприятимуть формуванню високої моральної відповідальності;
- етичні моделі соціально-педагогічної роботи;
- базові етичні концепції діяльності соціального педагога, які сприяють готовності віддано виконувати свій професійний обов’язок із захисту прав людини;
- причини виникнення та способи запобігання конфліктам у соціально-педагогічній роботі.

Завершивши вивчення навчальної дисципліни, студенти повинні вміти:

- оперувати основними категоріями соціально-педагогічної етики;
- застосовувати основи етичних концепцій у соціально-педагогічній роботі;
- використовувати моральні норми, установки у практичній діяльності;
- визначати морально-етичні пріоритети своєї діяльності;
- запобігати конфліктним ситуаціям та переводити деструктивні конфлікти у конструктивні;
- гармонійно розвивати особистісні моральні чесноти, розширювати межі діяльності та спілкування задля реалізації фахових етичних моделей.

При упорядкуванні методичних рекомендацій ураховано сучасні тенденції переходу до модульно-кредитної системи організації навчального процесу та модульно-рейтингової технології навчання в закладах освіти III–IV рівнів акредитації.

Курс “Етика соціально-педагогічної діяльності” розрахований на 54 години (один кредит), з них 24 год. – на самостійну роботу, 30 – аудиторну роботу. Аудиторні години розподілені таким чином: 14 год. лекційних, 12 год. семінарських, 4 год. практичних занять.

Прикінцева форма контролю – залік.

Методичні рекомендації мають пошуковий характер. З вдячністю сприймемо висловлені зауваження та пропозиції до них, щоб після апробації й доопрацювання підготувати відповідний навчальний посібник.

**Навчально-тематичний план курсу
“Етика соціально-педагогічної діяльності”**

№ з/п	Тема	К-сть годин
<i>Лекції</i>		
1	Сутність соціально-педагогічної етики як науки	2
2	Еволюція етики соціально-педагогічної діяльності	2
3	Етичні принципи та цінності в роботі соціального педагога	2
4	Система моральних норм у соціально-педагогічній роботі	2
5	Особистісно-моральні якості соціального педагога	2
6	Моральні взаємини в діяльності соціального педагога	2
7	Культура спілкування соціального педагога в системі морально-етичних взаємин	2
<i>Семінарські заняття</i>		
1	Теоретичні основи етичних знань соціального педагога	2
2	Історія становлення етики соціально-педагогічної діяльності	2
3	Характеристика основних категорій соціально-педагогічної етики	2
4	Етичні особливості соціально-педагогічної взаємодії	2
5	Етичний кодекс у соціально-педагогічній діяльності	2
<i>Практичні заняття</i>		
1	Тренінг соціально-педагогічного спілкування	2
2	Соціально-педагогічні особливості розв’язання конфліктів	2
3	Етичний портрет соціального педагога	2

	Всього:	30

**Розподіл навчально-тематичного плану курсу
“Етика соціально-педагогічної діяльності”
за модулями**

№ з /п	Тема	Форма навчання
Модуль I		
Етика соціально-педагогічної діяльності як компонент системи загальної етики		
1	Сутність соціально-педагогічної етики як науки	Лекція
2	Теоретичні основи етичних знань соціального педагога	Семінарське заняття
3	Еволюція етики соціально-педагогічної діяльності	Лекція
4	Історія становлення етики соціально-педагогічної діяльності	Семінарське заняття
Модуль II		
Соціальний педагог як суб'єкт моральних взаємин		
1	Етичні принципи та цінності в роботі соціального педагога	Лекція
2	Характеристика основних категорій соціально-педагогічної етики	Семінарське заняття
3	Система моральних норм у соціально-педагогічній роботі	Лекція
4	Етичні особливості соціально-педагогічної взаємодії	Семінарське заняття
5	Особистісно моральні якості соціального педагога	Лекція
6	Етичний кодекс у соціально-педагогічній діяльності	Семінарське заняття
7	Моральні взаємини в діяльності соціального педагога	Лекція
8	Тренінг соціально-педагогічного спілкування	Практичне заняття

9	Культура спілкування соціального педагога в системі морально-етичних взаємин	Лекція
10	Соціально-педагогічна особливості розв'язання конфліктів	Практичне заняття
11	Етичний портрет соціального педагога	Практичне заняття

Розділ I ЗМІСТ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЛЕКЦІЙ

Тема 1 Сутність соціально-педагогічної етики як науки

1. Етос, мораль і моральність.
2. Мораль як соціальний феномен.
3. Етика як філософська наука. Моральна культура і духовна творчість у діяльності соціального педагога.
4. Предмет, функції і завдання соціально-педагогічної етики.

Література

1. Азбука моралі. – К., 1987. – 120 с.
2. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 25–56.
3. Гусейнов А., Апресян Р. Этика: Учебник. – М., 1998. – С. 15–77.
4. Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. – М.: Молодая гвардия, 1988. – С. 26–79.
5. Етика. – К., 1992. – С. 128–157.
6. Малахов В. Етика: Курс лекцій. – К., 2000. – С. 5–38.
7. Словарь по этике / Под ред. А. Гусейнова, И. Кона. – М.: Политиздат, 1988. – 447 с.
8. Трубавіна І. М. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю: Навчально-методичний посібник. – К.: УДЦССМ, 2001. – С. 12–34.
9. Шостак А. Бесіди з етики. – Львів: Свічадо, 1999. – 120 с.

Тема 2 Еволюція етики соціально-педагогічної діяльності

1. Гуманність – провідна риса соціально-педагогічної діяльності.
2. Взаємовплив різних віх історичного розвитку на утвердження суспільних норм і цінностей.
3. Зміст морально-етичних цінностей і культурний розвиток у соціумі.

Література

1. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 25–56.
2. Бочарова В. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход. – М., 1999. – 184 с.
3. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – С. 44–105.
4. Войтович С. Світ соціальних відносин в українській культурі. – К., 1994. – С. 20–67.
5. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.
6. Малахов В. Етика: Курс лекцій. – К., 2000. – С. 25–58.
7. Словарь по этике / Под ред. А. Гусейнова, И. Кона. – М.: Политиздат, 1988. – 447 с.
8. Усіченко І. І доброта, і милосердя. – К., 1996. – 85 с.

Тема 3

Етичні принципи та цінності в роботі соціального педагога

1. Уявлення про основи професійної етики та професійної деонтології.
2. Найважливіші етичні концепції у соціально-педагогічній роботі.
3. Типові моделі прийняття рішень соціальними педагогами.
4. Основні цінності соціальної педагогіки та можливості практичного застосування. Етичні принципи співпраці в соціально-педагогічній діяльності.
5. Практичні поради соціальному педагогові щодо встановлення професійних меж у практичній діяльності.

Література

1. Азбука моралі. – К., 1987. – 120 с.
2. Зозуляк Р. Засади соціально-педагогічної деонтології: Науково-методичний збірник. – Коломия, 2007. – С. 34–38.
3. Лисовский В. Т. Диспуты на морально-этические темы. – М.: Знание, 1988. – 64 с.
4. Писаренко В. И., Писаренко И. Я. Педагогическая этика. – Минск, 1989. – 216 с.
5. Полтавець В. Соціальна робота в Україні. – К.: Центр навчальної літератури, 2000. – С. 130–183.
6. Словарь по этике / Под ред. А. Гусейнова, И. Кона. – М.: Политиздат, 1988. – 447 с.
7. Толстых А. В. Морально-этические проблемы психологической практики. – М.: Знание, 1988. – 64 с.
8. Федоренко Е. Профессиональная этика. – К., 1983. – С. 21–69.
9. Шостак А. Бесіди з етики – Львів: Свічадо, 1999. – 120 с.

Тема 4

Система моральних норм у соціально-педагогічній роботі

1. Міжнародні етичні стандарти для соціальних педагогів і соціальних працівників.
2. Етичні стандарти соціально-педагогічної роботи в Україні.
3. Зміст і структура професійно-етичної культури.

Література

1. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 59–76.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – С. 23–44.
3. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – С. 168–192.
4. Зверева І. Д. “Етичний кодекс соціального працівника України” від ідеї до впровадження // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №9–10. – С. 84–87.
5. Зозуляк Р. Професія “соціальний педагог”: морально-етичний аспект / Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці / Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 298–302.
6. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.

7. Писаренко В. И., Писаренко И. Я. Педагогическая этика. – Минск, 1989. – 216 с.
8. Полтавець В. Соціальна робота в Україні. – К.: Центр навчальної літератури, 2000. – С. 110–123.
9. Словарь по этике / Под ред. А. Гусейнова, И. Кона. – М.: Политиздат, 1988. – 447 с.
10. Трубавіна І. М. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю: Навчально-методичний посібник. – К.: УДЦССМ, 2001. – 72 с.

Тема 5

Особистісно-моральні якості соціального педагога

1. Особистісні характеристики соціального педагога: ціннісні орієнтації, інтереси, гуманне спрямування особистості.
2. Особистісна та соціальна відповідальність.
3. Сформованість почуття добра і справедливості, власної гідності.
4. Повага до гідності іншої людини.
5. Ввічливість, тактовність, простота і скромність.
6. Порядність та людяність, емпатія, емоційна рівновага та терпимість.
7. Соціально-психологічна, психолого-педагогічна характеристика соціального педагога.
8. Соціально-педагогічна культура.

Література

1. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – С. 124–135.
2. Зозуляк Р. Професія “соціальний педагог”: морально-етичний аспект / Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці / Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 298–302.
3. Кайрис Е. Д. Эмпатия как фактор педагогической профпригодности // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 8 – С. 42–46.
4. Патинок О. П. Програма активізації механізмів формування відповідальності як професійно значущої якості майбутнього соціального працівника // Науковий часопис ім. М.П. Драгоманова. – 2007. – Випуск 5. – С. 135–140.

5. Тимощук И. Г. Специфика формирования морально-этической ответственности психолога-практика // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 9–15.
6. Толстых А. В. Морально-этические проблемы психологической практики. – М.: Знание, 1988. – 64 с.
7. Федоренко Е. Профессиональная этика. – К., 1983. – С. 160–176.
8. Шостак А. Бесіди з етики – Львів: Свічадо, 1999. – 120 с.
9. Чуприна О. Проблема відповідальності соціального педагога // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 330–335.

Тема 6

Моральні взаємини у діяльності соціального педагога

1. Сутність і зміст моральних взаємини у діяльності соціального педагога.
2. Об'єктивний аспект моральних взаємин.
3. Суб'єктивний аспект моральних взаємин.
4. Основні функції моральних взаємин.
5. Види моральних взаємин.
6. Вплив ціннісних орієнтацій фахівця на моральні взаємини.

Література

1. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 59–76.
Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – С. 294–306.
2. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – С. 141–192.
3. Гребенников И. Этика и психология семейной жизни. – М., 1984. – 128 с.
4. Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. – М.: Молодая гвардия, 1988. – С. 26–79.
5. Зозуляк Р. Засади соціально-педагогічної деонтології // Науково-методичний збірник. – Коломия, 2007. – С. 34–38.
6. Зозуляк Р. Професія “соціальний педагог”: морально-етичний аспект // Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 298–302.

7. Трубавіна І. М. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю: Навчально-методичний посібник. – К.: УДЦССМ, 2001. – С. 12–34.
8. Шостак А. Бесіди з етики. – Львів: Свічадо, 1999. – 120 с.

Тема 7

Культура спілкування соціального педагога у системі морально-етичних взаємин

1. Етичні основи спілкування в діяльності соціального педагога – невід'ємна риса професійної компетентності.
2. Функції і правила соціально-педагогічного спілкування.
3. Співпраця соціального педагога з об'єктами і суб'єктами соціально-педагогічної діяльності шляхом визначення зони та позиції у спілкуванні.
4. Основні форми і стилі етичного спілкування.
5. Слухання як провідна якість соціального педагога, її етичні основи і рівні.
6. Комунікаційний етикет дистанційної допомоги.
7. Закономірність конфліктів у людських взаєминах.
8. Посередницька діяльність у професійній практиці з розв'язання конфліктів соціальним педагогом.
9. Конфлікт як вид критичних ситуацій.
10. Гармонізація взаємин у психолого-педагогічних конфліктах.
11. Етичні засади соціально-педагогічної діяльності у процесі розв'язання конфлікту.

Література

1. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – С. 294–306.
2. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – С. 141–192.
3. Зайцева З. Робота з клієнтами соціальних служб. – К.: УДЦССМ, 1994. – 125 с.
4. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.

5. Полтавець В. Соціальна робота в Україні. – К., 2000. – С. 110–123.
6. Словарь по этике / Под редакцией А. Гусейнова, И. Кона. – М.: Политиздат, 1988. – 447 с.
7. Сабат Н. Етика спілкування соціального педагога з різними категоріями клієнтів // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць – Івано-Франківськ, 2005. – С. 324–330.

Розділ II

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕТИЧНИХ ЗНАТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

1. Питання для поглибленого вивчення

- 1.1. Поняття професійної етики соціального педагога.
- 1.2. Етика в історичному аспекті.
- 1.3. Розвиток етики як науки філософії.
- 1.4. Моральна культура і моральна регуляція – основні компоненти моралі.
- 1.5. Зміст норми, моральної норми та її підвиди.
- 1.6. Охарактеризувати категоріальний апарат соціально-педагогічної етики (предмет, завдання і функції).
- 1.7. Етичні проблеми соціально-педагогічної роботи.

2. Питання для самоконтролю

- 2.1. Етика соціально-педагогічної роботи – вчення про моральні основи фахової діяльності.
- 2.2. Соціум і моральна соціалізація.
- 2.3. Поняття про мораль.
- 2.4. Специфіка прояву добра і зла в діяльності соціального педагога.

3. Тематика рефератів і наукових повідомлень

- 3.1. Соціальна справедливість і філантропія.
- 3.2. Совість і моральний обов'язок.

3.3. Етичні проблеми становлення соціально-педагогічної роботи в Україні.

Література

1. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – 256 с.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
3. Гусейнов А., Апресян Р. Этика: Учебник. – М., 1998. – 157 с.
4. Етика. – К., 1992. – 328 с.
5. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.
6. Малахов В. Етика: Курс лекцій. – К., 2000. – С. 2–78.
7. Шостак А. Бесіди з етики. – Львів: Свічадо, 1999. – 120 с.
8. Янкович О. І., Поліщук В. А. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – С. 4–185.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2 ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЕТИКИ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Питання для поглибленого вивчення

- 1.1. Вплив ранньохристиянської етики та етики доби Середньовіччя на виховання особистості.
- 1.2. Етичні вчення епохи Відродження та Нового часу.
- 1.3. Етичні погляди на поведінку людини кінця XVII – початку XIX століть.
- 1.4. Історія становлення етики соціальної роботи в європейських країнах.
- 1.5. Історія становлення етики соціальної роботи в США.

2. Питання для самоконтролю

- 2.1. Запровадження етики соціальної роботи в Київській Русі.
- 2.2. Роль християнства в піднесенні благодійництва в Київській Русі.

3. Тематика рефератів і наукових повідомлень

- 3.1. Соціальна діяльність князя Василя Острозького.
- 3.2. Філантропія і соціальна робота.
- 3.3. Етичні погляди та благодійницька діяльність Г. Сковороди.
- 3.4. Благодійна діяльність князів Володимира і Ярослава Мудрого.
- 3.5. Благодійність О. Духновича.

Література

1. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – 256с.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
3. Гусейнов А., Апресян Р. Этика: Учебник. – М., 1998. –157 с.
4. Етика. – К.,1992. – 328 с.
5. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.
6. Малахов В. Етика: Курс лекцій. – К., 2000. – С. 2–78.
7. Мигович І. Основи соціології. – Ужгород, 1997. – 250 с.
8. Писаренко В. И., Писаренко И. Я. Педагогическая этика. – Минск, 1989. – 216 с.
9. Полтавець В. Соціальна робота в Україні. – К.: Центр навчальної літератури, 2000. – 308 с.
10. Шостак А. Бесіди з етики. – Львів: Свічадо. – 1999. – 120 с.
11. Янкович О. І., Поліщук В. А. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – С. 40–205.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3 ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КАТЕГОРІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ

1. Питання для поглибленого вивчення

- 1.1. Походження професійної етики.
- 1.2. Спільне та особливе в категоріях етики і педагогічної етики.
- 1.3. Професіоналізм як моральна якість особистості.
- 1.4. Характеристика професійних обов'язків соціального педагога.
- 1.5. Основні функції етики соціальної роботи.

- 1.6. Моральні норми соціального педагога.
- 1.7. Моральні правила у професійній діяльності соціального педагога.

2. Питання для самоконтролю

- 2.1. Моральний обов'язок соціального педагога.
- 2.2. Совість як категорія професійної етики.
- 2.3. Професійна честь та гідність соціального педагога.
- 2.4. Гуманізм соціального педагога.
- 2.5. Егоїзм і альтруїзм.
- 2.6. Емпатія та милосердя в соціально-педагогічній діяльності.
- 2.7. Чесність і правдивість.
- 2.8. Ввічливість і тактовність.

3. Тематика рефератів і наукових повідомлень

- 3.1. Моральні цінності у ХХІ столітті.
- 3.2. Етика як філософська наука.
- 3.3. Моральний принцип і моральна норма у соціально-педагогічній роботі.
- 3.4. Етичні вимоги до культури поведінки соціального педагога.

Література

1. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
2. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – С. 123–141.
3. Гусейнов А., Апресян Р. Этика: Учебник. – М., 1998. – 157 с.
4. Малахов В. Етика: Курс лекцій. – К., 2000. – С. 2–78.
5. Тимощук И. Г. Специфика формирования морально-этической ответственности психолога-практика // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 9–15.
6. Усіченко І. І доброта, і милосердя. – К., 1996. – 85 с.
7. Чуприна О. Проблема відповідальності соціального педагога // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 330–335.
8. Янкович О. І., Поліщук В. А. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – С. 4–185.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

1. Питання для поглибленого вивчення

- 1.1. Принципи моральних взаємин з клієнтом у вирішенні його проблем.
- 1.2. Культура поведінки соціального педагога з клієнтом: вітання, представлення, звертання, спілкування.
- 1.3. Професійно-етичні взаємини та їх особливості у співдружності соціальних педагогів.
- 1.4. Моральні принципи співробітництва з колегами в інтересах своїх клієнтів: взаємна повага, довір'я, чесність, правдивість, рівність.

2. Питання для самоконтролю

- 2.1. Ввічливість і тактовність як основні категорії соціально-педагогічної діяльності.
- 2.2. Етика взаємин з клієнтом.
- 2.3. Етика партнерських стосунків між соціальними педагогами.
- 2.4. Моральні аспекти соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми.
- 2.5. Моделі прийняття рішень соціальними педагогами.

3. Тематика рефератів і наукових повідомлень

- 3.1. Етика людяності.
- 3.2. Національні особливості етичних взаємин у соціально-педагогічній діяльності.
- 3.3. Релігія, церква і конфесійні общини як фактор виховання.
- 3.4. Професійна честь та гідність соціального педагога.

Література

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. – К.: УДЦССМ, 2001. – 164 с.
2. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – 256 с.
3. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – 304 с.
4. Зозуляк Р. Засади соціально-педагогічної деонтології: Науково-

- методичний збірник. – Коломия, 2007. – С. 34–38.
5. Зозуляк Р. Професія “Соціальний педагог”: морально-етичний аспект // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 298–302.
 6. Кайрис Е. Д. Эмпатия как фактор педагогической профпригодности // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 8. – С. 42–46.
 7. Тимошук И. Г. Специфика формирования морально-этической ответственности психолога-практика // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 9–15.
 8. Толстых А. В. Морально-этические проблемы психологической практики. – М.: Знание, 1988. – 64 с.
 9. Чуприна О. Проблема відповідальності соціального педагога // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 330–335.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Питання для поглибленого вивчення

- 1.1. Характеристика етичних кодексів соціального педагога, практичного психолога, медичного працівника. Виявити відмінні та спільні аспекти в діяльності спеціалістів, порівнюючи їх етичні кодекси. Доцільність регламентації діяльності різних спеціалістів відповідними професійними кодексами.
- 1.2. Міжнародні норми поведінки соціальних педагогів.
- 1.3. Основні положення українського Етичного кодексу соціального педагога.
- 1.4. Мета і цілі створення Етичного кодексу.
- 1.5. Суть Етичного кодексу соціального працівника.

2. Питання для самоконтролю

- 2.1 Стандарти взаємин соціальної роботи з іншими інститутами.
- 2.2. Етичні стандарти взаємовідносин соціальних працівників.
- 2.3. Етичні цінності соціально-педагогічної роботи.
- 2.4. Вимоги до професійної поведінки соціального педагога в українському Етичному кодексі.

2.5. Система моральних норм у соціально-педагогічній роботі.

3. Тематика рефератів і наукових повідомлень

3.1. Мистецтво проведення бесіди, телефонних розмов, переговорів.

3.2. Етикет ділової переписки.

3.3. Особливості етикету соціального педагога з клієнтами різної статі.

Література

1. Бочарова В. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход. – М., 1999. – 184 с.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
3. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – 304 с.
4. Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. – М.: Молодая гвардия, 1988. – 269 с.
5. Зверева І. Д. “Етичний кодекс соціального працівника України” від ідеї до впровадження // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 9–10. – С. 84–87.
6. Зверева І. та ін. Соціальна робота в Україні. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256 с.
7. Зозуляк Р. Професія “Соціальний педагог”: морально-етичний аспект // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 298–302.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6 ТРЕНІНГ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

План

1. Вправи з організації педагогічного спілкування з різними об'єктами в соціально-педагогічній діяльності.
2. Аналіз основних ролей у соціально-педагогічному спілкуванні.
3. Розробка правил спілкування з підлітками та юнацтвом.

Література:

1. Модуль. Спілкуємось та діємо. – К.: Міленіум, 2002. – 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7 КУЛЬТУРА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТУ

План

1. Апробація тесту на визначення рівня конфліктності особистості (див. Додаток А). Самоаналіз студентами даних тестування.
2. Розробка пам'ятки з подолання конфлікту.
3. Рольова гра "Цивілізація" (див. Додаток Б).
4. Розв'язання типових конфліктних ситуацій у соціально-педагогічній діяльності.

Література

1. Азбука моралі. – К., 1987. – 120 с.
2. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. – К.: УДЦССМ, 2001. – 164 с.
3. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
4. Возный Т. Этика деловых отношений. – К.: УКРИНТЭИ, 2001. – 160 с.
5. Сабат Н. Етика спілкування соціального педагога з різними категоріями клієнтів // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 324–330.
6. Шеломенцев В. Етикет і сучасна культура спілкування. – К.: Лібра, 2003. – 146 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8 ЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СОЦІАЛЬНОГО

ПЕДАГОГА

Заняття проходить у формі творчого завдання. На основі лекційного матеріалу і семінарських та практичних занять кожен студент готує етичний портрет соціального педагога.

Орієнтовні компоненти портрета:

- основні харизматичні якості
- фахово-моральні чесноти
- педагогічна культура
- зовнішній вигляд
- мовна культура спеціаліста
- фаховий імідж.

Обговорення пропозицій, відбір кращих зразків етичного портрета.

Література

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. – К.: ДЦССМ, 2001. –164 с.
2. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – 256 с.
3. Бочарова В. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход. – М., 1999. –184 с.
4. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
5. Возный Т. Этика деловых отношений. – К.: УКРИНТЭИ, 2001. – 160 с.
6. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – 304 с.
7. Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. – М.: Молодая гвардия, 1988. – 269 с.
8. Зайцева З. Работа с клиентами социальных служб. – К., 1994. – 125 с.
9. Зверева І. Д. “Етичний кодекс соціального працівника України” від ідеї до впровадження // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №9–10. – С. 84–87.

10. Зверева І. та ін. Соціальна робота в Україні. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256 с.
11. Зозуляк Р. Засади соціально-педагогічної деонтології: Науково-методичний збірник. – Коломия, 2007. – С. 34–38.
12. Зозуляк Р. Професія “Соціальний педагог”: морально-етичний аспект // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 98–302.
13. Кайрис Е. Д. Емпатія як фактор педагогічної профпригодності // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 8. – С.42–46.
14. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.
15. Писаренко В. И, Писаренко И. Я. Педагогическая этика. – Минск, 1989. – 216 с.
16. Тимощук И. Г. Специфика формирования морально-этической ответственности психолога-практика // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 9–15.
17. Федоренко Е. Профессиональная этика. – К., 1983. – 216 с.
18. Чернокозова В., Чернокозов І. Етика вчителя. – К., 1996. – 208 с.
19. Чуприна О. Проблема відповідальності соціального педагога // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 330–335.
20. Шеломенцев В. Етикет і сучасна культура спілкування. – К.: Лібра, 2003. – 146 с.
21. Янкович О. І., Поліщук В. А. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – 394 с.

Розділ III
ЗМІСТ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ*

№ з/п	№ лекції	Орієнтовні завдання	Форма звітності	Кількість завдань	Термін звітності
1	2	3	4	5	6
1	1	Сутність і зміст морального ідеалізму	Наукове Повідомлення	1 (за вибором)	1-й тиждень
2		Етика як філософська наука	Реферат		

* На самостійну роботу студентів як невід'ємну складову модульно-кредитної системи організації навчального процесу передбачено 24 години. Вони розподілені відповідно до рівня глибини вивчення тієї чи іншої теми (наявність чи відсутність практичного заняття як способу конкретизації матеріалу, окресленого в лекції). Деякі із завдань самостійної роботи можуть бути оприлюднені на семінарських заняттях (див. Плани семінарських занять).

3	2	Етичні погляди Г. Сковороди та можливість їх використання у моральному вихованні молоді	Реферат		
4		Етичні погляди Т. Шевченка та можливість їх використання в моральному вихованні молоді	- « » -	2	2-й тиждень
5		Філантропія і соціальна робота	- « » -		
6		Благодійна діяльність князів Володимира і Ярослава Мудрого	- « » -		
7	3	Моральна свобода особистості та фахівця	Творча робота		
8		Створити ієрархію етичних цінностей, важливих для соціального педагога, учителя, медика, політика	Практичні завдання	2	3-й тиждень
9	4	Етичний кодекс соціального працівника України	Конспект основних положень		
10		Самооцінка та самоконтроль у визначенні честі і гідності особистості	Написання наукових повідомлень	2	4-й тиждень

11	5	Етичний кодекс психолога, медичного працівника	Конспект основних положень	2	5-й тиждень
12		Порівняти кодекс педагога з відповідними кодексами інших професій	Написання творчих робіт		
13		Мистецтво проведення бесіди, телефонних розмов, переговорів (підбір методик)	Методики		
14	6	Розробка правил спілкування з підлітками та юнацтвом	Написання творчих робіт	3	6-й тиждень
15		Розробка пам'ятки з подолання конфлікту	Пам'ятка		
16		Тест на визначення рівня конфліктності особистості	Практичне завдання		
17		Рольова гра "Розуміння проблем співрозмовника"	Проведення гри		
18	7	Ділова гра "Мистецтво вирішення конфлікту"	Проведення гри	2	7-й тиждень
19		Створити етичний портрет соціального педагога або етичну модель особистої фахової	Творча робота		
20					

	діяльності			
	Професія “соціальний педагог” у ХХІ столітті	Реферат		

**ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ З КУРСУ
“ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ”,
ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК**

1. Етика як наука. її походження, суть.
2. Справедливість – етична категорія (соціально-педагогічний аспект).
3. Предмет етики.
4. Етика соціально-педагогічної роботи.
5. Етика як філософська наука. Моральна культура і духовна творчість у діяльності соціального педагога.
6. Предмет, функції і завдання соціально-педагогічної етики.
7. Сутність золотого правила моральності.
8. Обов’язок – професійна риса спеціаліста.
9. Моральна відповідальність перед клієнтом, професією, колегами, суспільством.
10. Гуманність – провідна риса соціально-педагогічної діяльності.

11. Взаємовплив різних віх історичного розвитку на утвердження суспільних норм і цінностей.
12. Зміст морально-етичних цінностей і культурний розвиток у соціумі.
13. Уявлення про основи професійної етики та професійної деонтології.
14. Найважливіші етичні концепції у соціально-педагогічній роботі.
15. Типові моделі прийняття рішень соціальними педагогами.
16. Основні цінності соціальної педагогіки та можливості їх практичного застосування. Етичні принципи співпраці в соціально-педагогічній діяльності.
17. Практичні поради соціальному педагогові щодо встановлення професійних меж у своїй діяльності.
18. Мета і цілі створення Етичного кодексу.
19. Суть Етичного кодексу соціального працівника.
20. Мораль і моральність як категорії етики.
21. Соціальна справедливість: моральний аспект.
22. Етичні принципи соціально-педагогічної роботи.
23. Проблеми морального ідеалу в суспільному житті.
24. Перспективи моральних цінностей у сучасному українському суспільстві.
25. Загальні стандарти етичної поведінки соціальних педагогів.
26. Моральність соціального педагога.
27. Моральна свобода і відповідальність.
28. Стандарти соціальної роботи з клієнтом.
29. Етика людяності в соціально-педагогічній діяльності.
30. Стандарти взаємодії соціальної роботи з іншими інститутами.
31. Етичні стандарти взаємин соціальних працівників.
32. Етичні цінності соціально-педагогічної роботи.
33. Співвідношення загальнолюдського, національного в етиці соціально-педагогічної роботи.
34. Вимоги до професійної поведінки соціального педагога в українському Етичному кодексі.
35. Моральна відповідальність перед клієнтом, колегами, суспільством.
36. Етичні проблеми становлення соціально-педагогічної роботи в Україні.
37. Специфіка спілкування в соціально-педагогічній діяльності.

38. Система моральних норм у соціально-педагогічній роботі.
39. Зміст і структура професійно-етичної культури.
40. Категорії професійної етики.
41. Чесність, справедливість, тактовність – обов'язкові чесноти фахівця.
42. Об'єктивність, справедливість, терпимість, любов до людей, емпатія – фахово-особистісні риси соціального педагога.
43. Професійні межі соціально-педагогічної роботи.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностика рівня конфліктності особистості

Інструкція. Прочитайте питання та оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.

1. У громадському транспорті почалася суперечка на підвищених тонах.
Ваша реакція?
 - А. Не беру участі.
 - Б. Коротко висловлююся на захист того, кого вважаю правим.
 - В. Активно втручаюся, “викликаючи вогонь на себе”.
2. Чи виступаєте Ви на зборах із критикою на адресу керівництва?
 - А. Ні.
 - Б. Тільки якщо маю на це підстави.

В. Критикую з будь-якого приводу не тільки керівництво, але й тих, хто його захищає.

3. Чи часто Ви сперечаєтесь з друзями?
А. Тільки якщо вони не надто вразливі.
Б. Тільки з приводу принципових питань.
В. Суперечки – моя стихія.
4. Уявіть, що Ви стоїте в черзі. Як Ви реагуєте, якщо хтось намагається пройти без черги?
А. Обурююся в душі, але мовчу.
Б. Роблю зауваження.
В. Підходжу до початку черги і слідкую за порядком.
5. На обід Вам подали недосолену страву. Ваша реакція?
А. Не буду піднімати шуму через дрібниці.
Б. Посолою не коментуючи.
В. Не втримаюсь від зауваження і, можливо, демонстративно відмовлюсь від їжі.
6. Вам наступили на ногу на вулиці чи у транспорті. Ваша реакція?
А. З обуренням подивлюся на кривдника.
Б. Сухо зроблю зауваження.
В. Висловлюсь, не підбираючи слів.
7. Хтось із Ваших близьких купив річ, яка Вам не сподобалась. Ваша реакція?
А. Промовчу.
Б. Обмежусь коротким коментарем.
В. Влаштую скандал.
8. Вам не пощастило в лотереї. Як Ви до цього поставитесь?
А. Намагатимусь бути байдужим, але в душі дам слово ніколи більше не брати участі в ній.
Б. Не приховуватиму жалю, але поставлюсь до цієї ситуації з гумором, пообіцявши взяти реванш.
В. Програш надовго зіпсує настрій.

Обробка результатів. Підрахуйте кількість набраних Вами балів, виходячи з того, що варіант А оцінюється 4, Б–2, В–0 балами.

28–32 бали. Ви тактовні й миролюбиві, уникаєте суперечок, конфліктів і критичних ситуацій на роботі та вдома. Проте інколи Вас можуть назвати пристосуванцем через те, що не прагнете відстоювати свої права, прислуховуючись до чужих рішень.

15–28 балів. Вас уважають людиною конфліктною. Але насправді Ви конфліктуєте тільки в тому випадку, коли нема іншого виходу й інші засоби вирішення проблеми вичерпані. Ви твердо відстоюєте власну думку, не виходячи при цьому за рамки коректності, не принижуете до образ. Усе це викликає до Вас повагу.

0–14 балів. Суперечності і конфлікти – це повітря, без якого Ви не можете жити. Любите критикувати інших, але коли Вам це вигідно. Якщо ж чуєте зауваження на свою адресу, готові критикую чого “з’їсти живцем”. Ваша критика – заради критики, а не заради справи. Досить важко доводиться Тим, хто поруч з Вами на роботі та вдома. Ваша нестриманість відштовхує людей. Спробуйте змінити свій складний і конфліктний характер.

Додаток Б

Рольова гра “ЦИВІЛІЗАЦІЯ”

Мета: формувати навички, необхідні для успішної взаємодії між людьми, які мають розбіжності в думках і поглядах.

Оснащення: аркуші паперу А-4, олівці або фломастери, два аркуші А-1.

Хід гри

Учасники об’єднуються у дві підгрупи, що розташовуються в різних кінцях приміщення.

Тренер. Уявіть собі, що кожна з підгруп – це окрема *прогресивна цивілізація*. Ви її представники, що подорожують у космосі. Зараз ви летите на планету Земля на міжгалактичний фестиваль і вам потрібно:

1. Створити свою прогресивну цивілізацію, вигадавши їй назву, географічне положення, природні ресурси, населення (бажано намалювати портрет), систему правління, оборону, закони, за якими вона живе, її культурні особливості (обов’язково записати або намалювати про все, що у вас є! Незаписаного не існує!) **(15–20 хв)**.
2. Визначити між учасниками в кожній підгрупі ролі парламентарів цивілізації (2–3 особи).
3. Після цього кожна підгрупа через парламентарів має представити свою Цивілізацію.

Ви уважно слухали своїх нових знайомих. А тепер кожна цивілізація має за 3–5 хв. знайти найсильніші і найслабші сторони з усього почутого вами та передати цю інформацію через парламентарів.

4. З цього етапу розвитку гри тренер оголошує *кризову ситуацію*: Увага! На нашу Галактику здійснено напад вірусами *тютюнопаління*. Якщо не вжити термінових заходів, використовуючи сильні сторони цивілізацій і захищаючи слабкі місця, то життя на ваших планетах загине.
5. За 10–15 хв потрібно спільно, обома групами створити систему захисту від вірусів і представити її через парламентарів (знову записати, намалювати). Після закінченні, якщо лишився час, бажано обговорити результати гри.

Ця гра дає можливість створити справжню команду! При обговоренні зверніть увагу на взаємодію між учасниками гри, а також на те, що спільними зусиллями можна вирішити багато проблем.

Додаток В

Орієнтовні етичні норми в поведінці соціального педагога

1. Знайди того, хто має потребу в твоїй підтримці, допоможи, захисти його. Прояви милосердя, доброту та людяність, уміння співпереживати, співчувати.
2. Не нашкодь клієнтові.
3. Пам'ятай, що твоя сила – цінність для тебе, для твого оточення, це твоє моральне, фізичне та психічне здоров'я.
4. Розкрий себе в будь-якій ініціативі, починанні.
5. Не заганяй життя клієнтів у жорстокі рамки заздалегідь створених планів.
6. Надаючи соціально-педагогічну допомогу, не перетворюй її на подачку, що принижує гідність особистості.
7. Оцінюй себе та своїх товаришів не за словом, а за реальними діями та вчинками.
8. Будь гуманістом, формуй у собі комунікативні й організаторські здібності, почувтя такту.
9. Будь висококультурною людиною.
10. Будь готовий до передачі юнь і умінь іншим.
11. Прагни до соціальної справедливості, економічного, фізичного, розумового добробуту всіх членів соціуму.
12. Не зловживай довір'ям клієнта, умій берегти його таємницю.

Додаток Д

Орієнтовні рекомендації щодо соціально-педагогічного спілкування

1. Розвивай і удосконалюй у собі прагнення діяти цілеспрямовано та методично.
2. Ніколи не відкладай неприємну справу, яку належить владнати.
3. Починай бесіду з тими, хто навчається, з питань, з яких легше дійти згоди.
4. Твої накази бажано оформити у вигляді запитань до учнів.
5. Ніколи не критикуй без потреби: критика – засіб, а не мета.

ВІДОВІДАЛЬНІСТЬ – особистісна якість, суть якої полягає в усвідомленні моральної потреби до виконання соціальних норм

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ – спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків; вияв професійної ідеології педагога, його ціннісного ставлення до педагогічної дійсності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів.

ДОБРО – одна з найбільш загальних імперативно-оцінних категорій етики, яка виражає позитивне моральне значення явищ суспільного життя у співвідношенні з ідеалом.

ДОБРОТА – морально-ціннісна характеристика людини, що включає такі властивості, завдяки яким вона здатна творити добро (у моральному сенсі).

ДОБРОЧЕСНІСТЬ – поняття моральної свідомості, що виступає узагальненою характеристикою позитивно стійких моральних якостей.

ДОВІРА – ставлення до людини та її дій, що ґрунтується на впевненості в її правоті, вірності, добросовісності, чесності, ширості.

ЕМПАТІЯ – здатність поставити себе на місце іншої людини, зрозуміти її інтереси, емоційний стан, відчути на собі її переживання.

ЗЛО – категорія етики, що віддзеркалює негативні аспекти дійсності, діяльності людей і взаємин між ними.

КОНГУРЕНТНІСТЬ – здатність відкрито переживати й виявляти почуття, які виникають, їх передавати.

ЛЮДЯНІСТЬ – здатність і прагнення дотримуватись у повсякденному існуванні доброзичливості, поваги, співчуття, довіри тощо, коли благо людини стає метою діяльності особи.

МИЛОСЕРДЯ – готовність допомагати кожній людській та живій особі, яка цього потребує; передбачає поєднання переживання чужого болю як свого, і намагання реального надання допомоги. Вимагає відмови від поділу на “своїх” та “чужих”, зближує навіть тих, хто розлучений через групову нетерпимість.

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ – здатність людини мобілізувати свої можливості для тривалої боротьби з труднощами.

ОБОВ'ЯЗОК – це один із найважливіших механізмів, через який суспільні відносини, вимоги, запити проникають у свідомість індивіда і стають змістом його життєдіяльності.

ПОВАГА – здатність визнавати в реальних умовах гідність людини, що виявляється в дотриманні справедливості, рівності прав, найповнішому задоволенні інтересів людей, наданні їм свободи; довіра до них, уважне ставлення до їхніх переконань, прагнень, чуйності, ввічливості, делікатності, скромності.

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ – це процес, який розвивається у часі й пов'язаний не лише з втратою соціальним педагогом сенсу діяльності, але й негативними впливами на його фізичне й моральне самопочуття.

РІШУЧІСТЬ – здатність приймати і втілювати в життя швидкі, обґрунтовані й тверді рішення.

САМОВЛАДАННЯ – здатність і звичка людини контролювати чуттєвий бік власної психіки (почуття, емоції, бажання, звички, здібності) та підкоряти свою діяльність усвідомленим завданням, моральним вимогам.

САМОКРИТИЧНІСТЬ – уміння аналізувати свої вчинки, професійну діяльність, бачити помилки та шляхи їх подолання. Допомагає фахівцеві самовдосконалюватись у професійній діяльності.

САМОСТІЙНІСТЬ – здатність не підкорятися впливу різних факторів, що можуть відволікати від досягнення мети, критично оцінювати поради і пропозиції інших, діяти на основі своїх поглядів і переконань.

САМОПОЖЕРТВА – здатність до самопожертви, тобто добровільного принесення в жертву власних інтересів, заради інших людей, що виявляється у виключних обставинах.

СКРОМНІСТЬ – якість, яка характеризується тим, що людина не визнає за собою виключних рис чи особливих прав, з власної волі підкоряє себе вимогам суспільної дисципліни, обмежує свої потреби, ставиться до інших з повагою, терплячістю.

СОВІСТЬ – здатність особистості здійснювати моральний самоконтроль, формувати для себе й виконувати моральні вимоги, прагнення до самовдосконалення, яке полягає в переживанні і суб'єктивному

усвідомленні власного боргу та відповідальності перед суспільством через борг і відповідальність перед собою.

СПІВЧУТТЯ – здатність у спілкуванні визнавати законність потреб та інтересів іншої особи, надавати їй моральну підтримку, розуміти думки та почуття, готовність сприяти здійсненню прагнень іншої людини, що полегшує важкі та неприємні почуття.

СПРАВЕДЛИВІСТЬ – відносини, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам.

ТАКТОВНІСТЬ – здатність діяти з почуттям міри в застосуванні засобів соціально-педагогічного впливу на людей.

ТЕРПЛЯЧІСТЬ – здатність та прагнення досягти взаєморозуміння й узгодженості різних інтересів на основі роз'яснення і переконання, визнання права кожного на власні переконання, опори на позитивне в людині, співпраці.

ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ – здатність людини підпорядковувати свої дії поставленим цілям.

ЧЕСНІСТЬ – риса, яка не дозволяє фахівцеві створювати ілюзії в клієнта щодо можливих шляхів допомоги.

ЧІТКІСТЬ – здатність у повсякденному бутті дотримуватися правдивості, принциповості, вірності взятих на себе обов'язків, суб'єктивна переконаність у правильності здійсненого, щирість перед собою та іншими, всезнання й дотримання прав інших людей на те, що їм законно належить.

ЧУЙНІСТЬ – здатність і прагнення турбуватися про потреби, запити та бажання людей, уважне ставлення до їхніх інтересів, проблем, думок, почуттів, розуміння їх, тактовне ставлення і ввічливе поведіння з людьми як в особистих, так і ділових стосунках.

ЩАСТЯ – це повне і тривале вдоволення від життя в цілому.

ЩИРІСТЬ – здатність узгоджувати думки, висловлювання з мовою тіла, нюансами голосу, іншою невербальною поведінкою, слова і дії; виражати відкрито в суспільстві та самому собі одні й ті ж думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азбука моралі. – К., 1987. – 120 с.
2. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. – К.: УДЦССМ, 2001. – 164 с.
3. Блощинська В. Практикум з етики. – Івано-Франківськ, 2001. – 256 с.
4. Бочарова В. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход. – М., 1999. – 184 с.
5. Васянович Г. Педагогічна етика: Навчальний посібник. – Львів, 2005. – 344 с.
6. Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України: Збірник наук. праць. – Остич, 1998. – 444 с.
7. Возный Т. Этика деловых отношений. – К.: УКРИНТЭИ, 2001. – 160 с.
8. Войтович С. Світ соціальних відносин в українській культурі. – К., 1994. – 200 с.
9. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. Семигіна та ін. – К.: Академвидав, 2005. – 304 с.
10. Гребенников И. Этика и психология семейной жизни. – М., 1984. – 128 с.
11. Гусейнов А., Апресян Р. Этика: Учебник. – М., 1998. – 157 с.
12. Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. – М.: Молодая гвардия, 1988. – 269 с.
13. Етика. – К., 1992. – 328 с.
14. Зайцева З. Робота з клієнтами соціальних служб. – К., 1994. – 125 с.
15. Зверева І. Д. “Етичний кодекс соціального працівника України” від ідеї до впровадження // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №9–10. – С. 84–87.
16. Зозуляк Р. Засади соціально-педагогічної деонтології: Науково-методичний збірник. – Коломия, 2007. – С. 34–38.
17. Зозуляк Р. Професія “соціальний педагог”: морально-етичний аспект // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 298–302.

18. Кайрис Е. Д. Эмпатия как фактор педагогической профпригодности // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 8. – С. 42–46.
19. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: ДЦССМ, 2001. – 306 с.
20. Конституція України. – К., 1996. – 63 с.
21. Лисовский В. Т. Диспуты на морально-этические темы. – М.: Знание, 1988. – 64 с.
22. Ложкин Г. В., Повякель Н. И. Практическая психология конфликта: Учебное пособие. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
23. Малахов В. Етика: Курс лекцій. – К., 2000. – 384 с.
24. Мигович І. Основи соціології. – Ужгород, 1997. – 250 с.
25. Модуль. Спілкуємось та діємо. – К.: Міленіум, 2002. – 105 с.
26. Писаренко В. И, Писаренко И. Я. Педагогическая этика. – Минск, 1989. – 216 с.
27. Полтавець В. Соціальна робота в Україні. – К.: Центр навчальної літератури, 2000. – 308 с.
28. Сабат Н. Етика спілкування соціального педагога з різними категоріями клієнтів // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 324–330.
29. Словарь по этике / Под редакцией А. Гусейнова, И. Кона. – М.: Политиздат, 1988. – 447 с.
30. Соціальна робота в Україні / За заг. Ред. І. Д. Звереві. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256 с.
31. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. – К.: ДЦССМ, 2002. – 536 с.
32. Тимощук И. Г. Специфика формирования морально-этической ответственности психолога-практика // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 9–15.
33. Тлумачний словник української мови / Укладачі Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. – Харків: Синтекс, 2002. – 672 с.
34. Толстых А. В. Морально-этические проблемы психологической практики. – М.: Знание, 1988. – 64 с.
35. Трубавіна І. М. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю: Навчально-методичний посібник. – К.: УДЦССМ, 2001. – 72 с.
36. Усіченко І. І доброта, і милосердя. – К., 1996. – 85с.

37. Федоренко Е. Профессиональная этика. – К., 1983. – 216 с.
38. Чернокозова В., Чернокозов І. Етика вчителя. – К., 1996. – 208 с.
39. Чуприна О. Проблема відповідальності соціального педагога // Ідея опіки дітей і молоді в історико – педагогічній науці: Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 330–335.
40. Шеломенцев В. Етикет і сучасна культура спілкування. – К.: Лібра, 2003. – 146 с.
41. Шостак А. Бесіди з етики. – Львів: Свічадо, 1999. – 120 с.
42. Янкович О. І. , Поліщук В. А. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – 394 с.

Методичне видання

ЕТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації

Автор-упорядник

Зозуляк Роксоляна Василівна

З-78 Етика соціально-педагогічної діяльності: Методичні рекомендації /
Автор-упорядник **Р. В. Зозуляк.** – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2007.
– 40 с.

Здано до набору 27.09.07. Підписано до друку 02.10.07.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура “Таймс”.

Умовн. друк. арк. 2 Наклад 300 прим.

ЗМІСТ

Вступ	3
Навчально-тематичний план курсу	6
Розподіл тем навчально-тематичного плану курсу за модулями .	7
Розділ I. Зміст і джерельна база лекцій	8
Розділ II. Плани семінарських і практичних занять	14
Розділ III. Зміст завдань для самостійної роботи студентів	24

Орієнтовні питання з курсу “Етика соціально-педагогічної діяльності”, які виносяться на залік	27
Додатки	29
Короткий термінологічний словник моральних категорій і чеснот	33
Список використаних джерел	35

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК